

KİTAB VE SÜNNETE ŞARILMANIN BİRLİK VE BERABERLİĞE ETKİSİ*

Dr. Ebû Suheyb el-Karyûtî

Çeviren: Y.Doç.Dr. Aynur URALER*

ABSTRACT

This article is based on the idea that commitment to the Qur'an and the Traditions of the Prophet positively influences the unity, and togetherness of society. First, we stated the Qur'anic verses and Prophetic Traditions urging Muslims to keep close to Qur'an and Traditions of Prophet and we brought in saying of respectable Muslim scholars in this regard. Then we provided religious evidence showing that religion prohibits division into groups. Finally we examined cases of division among people and discussed their prejudice toward outsiders and the harm done to society via these prejudices.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd ve âlemlere gönderilmiş Allah'ın Rasûlü'ne, O'nun âilesine, bütün ashâbına salât ve selâm olsun.

Medine-i Münevvere'deki İslâm Üniversitesi'nde "Kitab ve Sünnet'e Sarılmak ve Bunun Ümmetin Birliğine Etkisi" adlı bir konferans verdim. Konferansa katılan bazı ilim adamları daha çok kişiye faydalı olması ümi-

* Medine-i Münevvere'de el-Câmiatu'l-İslâmiyye'de görevli Dr. Ebû Suheyb el-Karyûtî'nin yazdığı bu risâle, Kahire'de el-Mektebetu't-tev'iyye el-İslâmiyye matbaasında basılmıştır. Baskı tarihi bulunmamaktadır. Metinde geçen âyet ve hadîslerin kaynakları tarafımızdan tespit edilmiştir.

* M.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

diyle konferans metninin basılmasını teşvik ettiler.

Söz konusu metni takdim ediyorum. Bunun Kur'ân-ı Kerîm'e ve Sünnet-i Nebeviyye'ye daha fazla sarılmaya, aynı zamanda eskisiyle yenisiyle bütün bid'atlerden kaçınmaya yardımcı olacağını umuyorum. Bid'atler ister Allah Teâlâ'ya iman konusunda, ister mezhep taassubu, isterse de yeni cemaat ve gruplaşmaların katı tutumları ile ilgili olsun. Bilindiği gibi bu cemaat ve gruplarda dostluk ve ayrılık ancak beşerî ölçülere göredir. Onlar, bu konudaki âyet ve hadîslerden habersiz gözükmetedirler. Halbuki Allah Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

“Bütün mü'minler kardeşler.”¹

“(Müslümanlar) mü'minlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı çetin ve onurludurlar.”²

Konuyla ilgili hadîslerden bazıları da şöyledir:

“Müslüman, müslümanın kardeşidir.”³

“Müslümanın diğer müslüman üzerinde altı hakkı vardır: (Müslüman kimseye) rastladığın zaman selâm ver. Seni çağırırsa dâvetine icâbet et, senden nasihat isterse ona nasihat et, hapsirir da Allah'a hamdederse ona teşmit et, hastalanırsa onu ziyâret et, öldüğü vakit de cenazesini kabre kadar takip et.”⁴

Bu ve benzeri âyet ve hadîslerde İslâm, hakları başka birşeye değil sadece müslüman olma esasına dayanmıştır. Naslar ve seleften nakledilmiş sözler, mümkün olduğu nisbette ayrılıktan, gruplaşmaktan kaçınmayı teşvik eder. Zira yeryüzünde bütünüyle ortadan kaldırılamasa da delillere yakın olduğumuz ölçüde ihtilaftan uzak kalırız.

Allah'ın birliği inancı (tevhîd) gölgesinde saflarımızı birleştirmesini ve Rasûlü'ne tam bağlılığı nasip etmesini, Allah Teâlâ'dan niyâz ederim. Çünkü tevhid ve sünnete ittiba hakka dâvetin esasıdır. Birlik ise, ancak tevhîdle

¹ el-Hucurât (49), 10.

² el-Mâide (5), 54.

³ Buhârî, Mezâlim 3 (Muhammed b. İsmail, el-Câmiu's-sahîh, I-VIII, İstanbul, 1315'den ofset); Müslim, Bir 32 (Müslim b. Haccac, Sahîh, I-IV, Mısır, 1374).

⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 68 (Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Müsned, I-VI, Beyrut, ts.); Müslim, Selâm 5.

olur.

Bu girişten sonra şu âyetleri zikrederek konumuza başlıyoruz.

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratıp ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen Rabbi’nizden korkun. Adını anarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.”⁵

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin ki Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah’a ve Rasûlü’ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.”⁶

“Ey iman edenler! Allah’tan, O’na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin. Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın, bölünmeyin. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O’nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.”⁷

Allah Teâlâ, mü’min kullarına kendisinden hakkıyla korkmalarını emretmektedir. Bu; itaat edilip isyanda bulunulmaması, şükredilip nankörlük edilmemesi, Allah’ın zikredilip unutulmaması ile olur.⁸ Takvâ, Allah’ın gelmiş ve geçmiş toplumlara, Hz. Peygamber’in de kendi ümmetine tavsiyesidir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: “Sizden önce Kitap verilenlere de size de Allah’tan korkun diye tavsiye ettik.”⁹

Âyetteki “ancak müslümanlar olarak can verin” ibâresinin mânâsı; Allah’a gönülden bağlılıkla itaat etmek, sadece O’nu ilâh tanıyıp O’na kulluk etmektir. Sonra Allah Teâlâ, bunu takip eden âyette, mü’minlere Allah’ın ipine topluca sarılmalarını emretmekte ve bölünmeyi yasaklamaktadır.

Âyette geçen “Allah’ın ipine sımsıkı yapışın” ibaresindeki “i’tisâm” kelimesinin mânâsı şudur: İ’tisâm, “el-ismetu” kökünden iftiâl vezninde türe-

⁵ en-Nisâ (4), 1.

⁶ el-Ahzâb (33), 70-71.

⁷ Âl-i İmrân (3), 102-103.

⁸ İbn Ebî Şeybe, Musannef VII, 106 (Abdullah b. Ebî Şeybe, Musannef, I-VII, Riyad, 1409).

⁹ en-Nisâ (4), 131.

tilmiş bir kelimedir. Kişinin kendisini koruyacak şeye sarılması ve onu sakınılan ve korkulan tehlikeden koruması demektir. Buna göre “el-İsmetu” korumak, “el-i’tisâm” korunmak anlamına gelir. Bundan hareketle tehlikeleri uzaklaştırdığı ve insanları koruduğu için kalelere, “avâsım” ismi verilmiştir.

Yine âyette geçen “hablullah” ile kastedilen Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet-i Nebeviyye’dir. Bunun delili şu hadîs-i şeriftir: “Allah’ın Kitab’ı semâdan yere uzatılmış Allah’ın ipidir.”¹⁰ Konuyla ilgili diğer bir hadis de şudur: “Şeytanların bulunduğu bir yol vardır. Şeytanlar, Allah’ın yolundan saptırarak için ‘Ey Allah’ın kulları! Buraya gelin’ diye seslenirler. Bu durumda siz Allah’ın ipine sarılın ki o da Kur’ân-ı Kerîm’dir.”¹¹

Kur’ân’a ve Sünnet’e Sarılmak

Birçok delilin de işâret ettiği gibi Sünnet-i Nebeviyye, Kurân-ı Kerîm’e dâhildir (zımında mevcuttur). Bu delillerden bazıları şu âyetlerdir: “Rasûlullah size neyi getirdiyse alın, neyi yasakladıysa ondan uzaklaşın.”¹² “O kendiliğinden konuşmamaktadır. O’nun konuşması ancak vahiy ile.”¹³ “Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin, itaatsizlikten sakının. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki Rasûlümüzün görevi apaçık duyurmak ve bildirmektir.”¹⁴ “İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamak için ve düşünüp anlasınlar diye sana bu Kur’ân’ı indirdik.”¹⁵ “Zikri (Kurân’ı) biz indirdik, elbette O’nu yine biz koruyacağız.”¹⁶ Bu ve bunun dışındaki âyetlerle ortaya çıkmıştır ki Rasûlullah’ın Kur’ân’ı açıklayan her sözü ancak Allah katındandır. Dolayısıyla Sünnet-i Nebeviyye, Allah Teâlâ’nın, Zikr’i (Kurân’ı) koruyacağı garantisine dâhildir. Çünkü âyette geçen “zıkr” hem Kur’ân’ı hem sünneti kapsamaktadır.

Allah’ın Kitab’ına ve Peygamber’in sünnetine sarılan müslümanların birlik ve dayanışma hâli; yüksek bir yerden incek kimsenin kendisini düşmekten emin kılacak sağlam bir ipe sarılmasına benzetilmiştir. Âyette geçen

¹⁰ Dârimî, Fedâilu’l-Kur’ân I (Abdullah b. Abdurrahman, Sünen, I-II, Dımaşk, 1349).

¹¹ Mervezî, Süne s. 12 (Muhammed b. Nasr, es-Sünne, Beyrut, 1408).

¹² el-Haşr (59), 7,

¹³ en-Necm (53), 3-4.

¹⁴ el-Mâide (5), 92.

¹⁵ en-Nahl (16), 44.

¹⁶ el-Hicr (15), 9.

“habl” arzu ve ihtiyaca ulaştırıcı sebeptir. Bunun için “güvence”, habl olarak isimlendirilmiştir. Çünkü o, korku, telaş ve endişeden kurtuluş sebebidir.

O halde Allah’ın ipine ve Nebi’sinin sünnetine sarılmak, i’tisâm eden kimsenin hidâyete ulaşmasını kâsinlikle sağlar ve onu bid’atten ve salih ameli bozan tehlikelerden korur. Dünyevî ve uhrevî saadetin yegâne kaynağı budur. Çünkü Kur’ân’a ve sünnete sarılanlardan başkaları için kurtuluş söz konusu değildir.

Dinde Tefrikanın/Gruplaşmanın Yasak Olması

Allah Teâlâ, şeref ve kuvvetin temel taşı olan birliği bozduğu için bölünmeyi yasaklayarak şöyle buyurmuştur: “Allah ve Rasûlü’ne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz (birliğiniz) gider.”¹⁷

Allah Teâlâ, Kur’ân’ın nâzil olduğu devirde mü’minlerdeki iman kardeşliğine ve kalplerinin birbirine kaynaşmasına işâret etmiş, bu gönül kaynaşmasıyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Allah, onların kalplerini birleştirmiştir. Sen yeryüzünde bulunan herşeyi verseydin yine onların gönüllerini birleştiremezdin; ama Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O, mutlak güçlüdür, hikmet sahibidir.”¹⁸ Nitekim Ensâr, Muhâcirler’e kendilerinin çok ihtiyacı olmalarına rağmen ve câhiliye devrinde aralarında kin, düşmanlık, kan davaları, yok edici harpler cereyan ettiği halde mallarını ve yurtlarını Muhâcirlerle bölüşmüşlerdir. Âl-i İmrân Sûresi’ndeki i’tisâmı emreden ve ayrılığı yasaklayan âyet, nakledeceğimiz şu âyetle aynı gerçeği dile getirmektedir: “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.”¹⁹ Bu âyetle ilgili olarak İbni Kesîr şöyle demektedir: “Allah mü’minlere birlik olmayı emrediyor, ihtilâfı ve bölünmeyi yasaklıyor. Onlara kendilerinden öncekilerin din konusundaki çekişme ve düşmanlık sebebiyle helâk olduklarını haber veriyor.”²⁰

Aynı konuda hadîsler de bulunmaktadır. Abdullah İbni Mes’ûd’un rivâ-

¹⁷ el-Enfâl (8), 46.

¹⁸ el-Enfâl 88), 63.

¹⁹ el-En’âm (6), 153.

²⁰ Tefsîr II, 190.

yetine göre Rasûlullah (s.a.) bir çizgi çizdi ve sonra şöyle buyurdu: “Bu Allah’ın yoludur.” Sonra o çizginin sağına ve soluna çizgiler çizdi ve ‘Bunlar da birtakım yollardır ve bu yolların herbiri üzerinde bir şeytan bulunur ve kendine çağırır’ buyurdu. Daha sonra Rasûlullah (s.a.) şu âyeti okudu: “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır.”²¹ Âyette geçen “yol”, “İslâm” olarak açıklanmıştır. Nitekim konuyla ilgili bir başka hadîste Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: “Allah, sırât-ı mustakîmi (doğru yolu) şöyle bir misalle anlattı. Yolun her iki tarafında surlar ve surların üzerinde açık kapılar vardır. Kapıların üzerinde de salıverilmiş perdeler vardır. Yolun üzerindeki bir davetçi şöyle seslenir: ‘Ey insanlar! Topluca bu yola gelin yan çizmeyin.’ Siz bu kapılardan birini açmak istesenez yolun üzerindeki başka bir davetçi şöyle der: ‘Sakın ha onu açma! Açarsan içine düşersin.’ ‘Yol’, İslâm’dır. ‘Surlar’, Allah’ın koyduğu sınırlardır. ‘Açık kapılar’, Allah’ın haram kıldıklarıdır. ‘Yolun başındaki davetçi’, Allah’ın Kitabı’dır. ‘Yolun ilerisindeki davetçi’, her müslümanın kalbinde bulunan Allah’ı hatırlatan sestir.”²²

Dinde ayrılık ve ihtilâfı yasaklama Allah Teâlâ’nın ulu peygamberlere tavsiyesidir. “Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin diye Nuh’a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Mûsa’ya ve İsâ’ya tavsiye ettiğimizi Allah size din kıldı. Fakat kendilerini çağırdığın bu (din), Allah’a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine (peygamber) seçer ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir.”²³

Allah Teâlâ şu âyetle de dinde ayrılığa düşmeyi, fırkalaşmayı yasaklamıştır: “Fırka fırka olup dinlerini parçalayanlarla senin hiçbir ilgin olamaz. Onların işi ancak Allah’a kalmıştır. Sonra Allah onlara yaptıklarını bildirecektir.”²⁴ Bu âyeti-i kerîme, her ne kadar Hz. Muhammed (s.a.) peygamber olarak gönderilmeden önceki yahûdi ve hristiyanların ihtilâflarından söz ediyorsa da aslında Allah’ın dinini bırakıp dinde fırka ve grup meydana

²¹ Dârimî, Mukaddime 23.

²² Ahmed b. Hanbel, Müsned IV, 182-183.

²³ eş-Şurâ (42), 13.

²⁴ el-En’âm (6), 159.

getirmek suretiyle Allah'a muhâlefet eden herkesi kapsamaktadır. Böyle davranan kişilere, Allah ve Rasûlü'nden ayrılmış olmanın yaftası yapışmış olur. Allah'ın, büyük peygamberlere tavsiye ettiği firkalaşmayı yasaklayan önceki âyet bu umumiliği teyid. etmekte, şu âyet-i kerîme de aynı gerçeği pekiştirmektedir. "Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır."²⁵ İşte bu, kendilerine delil geldikten sonra ihtilâfa düşüp firkalara ayrılan, böylece büyük bir azabı hakeden geçmiş ümmetlere benzeme konusunda, Allah'tan bu ümmete gelen bir uyarıdır.

Yine bu konuda bir başka âyette Allah Teâlâ, şöyle buyurmaktadır: "Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında asla değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler. Hepiniz O'na yönelerek O'na karşı gelmekten sakının, namazı kılın, müşriklerden olmayın. Dinlerini parçalayıp bölük bölük olanlardan olmayın. (Bunlardan) her fırka, kendilerinde olan ile böbürlenmektedir."²⁶ Bu âyet ile Allah; dinde firkalara ayrılan, gruplara, hiziplere bölünerek parçalanmış olan müşriklere benzemekten nehyetmektedir.

Kitab ve Sünnet'e Bağlanmayı Emreden Hadîsler

Nebevî Sünnette, Kitab ve Sünnet'e sarılmayı emreden, ihtilâf ve firkalaşmayı yasaklayan önemli ifâdeler vardır. Bu hadîs-i şeriflerden bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

"Allah Teâlâ, sizin üç şeyi yapmanızdan memnun olur, üç şeyi yapmanızdan ise hoşlanmaz. O'na ibâdet etmeniz, hiçbir şeyi ortak koşmamanız, Allah'ın ipine topluca sarılmanız, firkalara ayrılmamanızdan memnun olur. Dedikodu, (lüzumsuz yere) çok soru sorma ve mal israfından hoşlanmaz."²⁷

Hz. Peygamber "Yüz çevirenler müstesna bütün ümmetim cennete girecektir" deyince ashâb 'yüz çevirenler' kimlerdir diye sormuş. Rasûlullah (s.a.), "bana itaat eden cennete girecektir, bana karşı gelenler yüz çevirmişlerdir" buyurmuştur.²⁸

²⁵ Âl-i İmrân (3), 105.

²⁶ er-Rûm, (30), 30-32.

²⁷ Müslim, Akdiye 10; Muvatta, Kelâm 20 (Malik b. Enes, el-Muvatta, I-II, İstanbul, 1401).

²⁸ Buhârî, İ'tisâm 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 361.

“Ben ve Allah’ın benimle gönderdiği şeyin misâli, bir kavme gelip şöyle diyen bir adamın durumuna benzer: ‘Ey kavmim! Bir ordunun (size saldırmak üzere geldiğini) gözlerimle gördüm. Ben apaçık bir uyarıcıyım. Başınızın çaresine bakın.’ Kavminden bir grup onun sözünü dinler ve geceleyin telaşsız bir şekilde yola çıkar ve kurtulurlar. O kavimden bir grup da haberciyi yalanlar ve yerlerinde kalırlar. Ordu, sabahleyin baskın yapar ve köklerini kazır. İşte bu bana itaat edip getirdiğime tâbi olanla bana isyan edip hak olarak getirdiğimi yalanlayanın durumuna benzer.”²⁹

“Gerçekten ben size, sarıldığınız takdirde ebediyen sapıtmayacağınız birşey bırakıyorum. Allah’ın Kitab’ı ve Nebi’sinin sünneti.”³⁰

el-İrbâd b. Sâriye’nin rivâyet ettiği bir hadîs ise şöyledir: “Rasûlullah (s.a.), birgün namaz kıldırdı. Sonra bize döndü ve öyle etkili bir vaaz etti ki, gözler yaşardı, kalpler ürperdi. Orada bulunan bir kişi ‘Yâ Rasûlallah, bu sanki veda eden bir kimsenin konuşmasına benziyor. Bize ne vasiyet edersin?’ dedi. Rasûlullah (s.a.): ‘Size Allah’tan korkmayı ve Habeşli bir köle dahi olsa emri dinlemeyi, ona itaat etmeyi tavsiye ederim. Sizlerden yaşayanlar, birçok ihtilâf göreceklendir. Böyle bir durumda sünnetime ve hidâyete erdirilmiş olan hulefâ-i râşidinin sünnetine sarılın. Ona sınıksız sarılın. Uydurulmuş işlerden sakının. Her uydurulmuş iş bid’attir ve her bid’at sapıklıktır.’”³¹

Bu konudaki diğer bir hadîs şöyledir: “Sevinin, Kur’ân’ın bir tarafı Allah’ın elinde bir tarafı sizin elinizdedir. Ona sarılınız. Böyle olduğu takdirde asla helâk olmaz, sapıtmazsınız.”³²

²⁹ Buhârî, Rikak 26; İ’tisâm 2; Müslim Fedâil 16.

³⁰ Muvatta, Kader 3; Hâkim, Müstedrek I, 93 (Muhammed b. Abdillâh, el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn, I-IV, Haydarâbâd, 1334); Beyhakî, Sünen X, 114 (Ahmed b. El-Hüseyn, Sünenü’l-Beyhakî el-Kübra, I-X, Mekke, 1414).

³¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned IV, 126,127; İbn Mâce, Mukaddime 6 (Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, Sünen, I-II, Mısır, ts.); Ebû Dâvud, Süne 5 (Süleyman b. Eş’as, Sünen, I-II, Mısır, 1371); Tirmizî, İlim 16 (Muhammed b. İsa, el-Câmiu’s-sahîh, I-V, Kahire, 1384); Hâkim, Müstedrek I, 96.

³² İbn Hibbân, Sahîh I, 329 (Muhammed b. Hibbân, Sahîhu İbn Hibbân, I-XVIII, Beyrut, 1414); Taberânî, el-Mu’cemu’l-kebîr II, 126 (Süleyman b. Ahmed, el-Mu’cemu’l-kebîr, I-XX, Musul, 1404).

Rasûlullah'ın (s.a.), Sünnet'ten Yüz Çevirmeyi Yasaklaması

Hız. Peygamber'in (s.a.) sünnetten yüz çevirmemek gerektiği konusunda uyarıları bulunmaktadır:

“Benim emrettiğim veya nehyettiğim bir konu kendisine iletildiğinde, sakın sizden birinizi koltuğuna yaslanmış bir şekilde ‘biz, onu bunu bilmeyiz. Allah'ın Kitabı'nda ne bulursak ona uyarız, o kadar' derken bulmayayım.”³³

“Dikkat edin! Bana Kur'ân ve onunla birlikte bir benzeri verildi. Dikkat edin! Koltuğuna kurulmuş karnı tok bir adamın şöyle demesi yakındır: ‘Siz bu Kur'ân'a sarılın yeter, onda bulduğunuz helâli helâl sayın, haramı haram sayın.’ Halbuki Rasûlullah'ın haram kılması, Allah'ın haram kılması gibidir. Dikkat edin! Size ehli eşek ve bütün yırtıcı hayvanların eti, anlaşmalı (kâfirlerin) kaybettiği mallar helâl değildir. Ancak sahibinin ihtiyaç duymadığı için almadığı yitik mallar bunun dışındadır. Kim bir kavme misafir olarak giderse, onların gelen kişiyi misafir etmeleri gerekir, etmezlerse misafirin ihtiyaç olan miktar kadar onlardan alması gerekir. Misafir etmeleri halinde verilen kadar almalıdır.”³⁴

“Size ashâbımı bırakıyorum, sonra onları tâkip eden nesli, sonra onları tâkip eden nesli. Sonra yalan yayılacak, istenmeden yemin edenler, istenmeden şahitlik yapanlar olacak. Kim cennetin ortasını isterse cemaate sarılsın. Şeytan yalnızlıkla beraberdir. İki kişi olunca uzaklaşır. Dikkat edin, bir erkek bir kadınla yalnız kalmamın, üçüncüsü şeytan olur.” Rasûlullah (s.a.) bu sözü üç kere tekrar etti. “Birlik olunuz. Şeytan yalnızlıkla beraberdir. İki kişi olunca uzaklaşır. Dikkat edin, kimi iyiliği sevindirir, hatası üzerine mü'min odur.”³⁵

“Cemaat (birlik) rahmet, fırkalaşma azaptır.”³⁶

“Allah Teâlâ, ümmetimi asla dalâlet üzerine birleştirmez. Allah'ın eli (yardımı) cemaat üzerindedir.”³⁷

“Kim cemaatten bir karış ayrılırsa, boynundan İslâm bağına çıkarmış o-

³³ Dârimî, Mukaddime 49; İbn Mâce, Mukaddime 2; Ebû Dâvûd, Sünne 5; Tirmizî, İlim 10.

³⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned IV, 131,132; Ebû Dâvud, Sünne 5.

³⁵ Hâkim, Müstedrek I, 114.

³⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned IV, 278, 375.

³⁷ Tirmizî, Fiten 7.

lur.”³⁸ Bu konuda daha pek çok hadîs bulunmaktadır.

Birliğe Riayet Edilmesi ve Zâhirî İşlerde Bile Ayrılığa Düşülmemesi Gereğine Dâir Dînî Deliller

Dış görünüşle (zâhir) ilgili birtakım şeylerin kalplere etkisi ve zâhirle bâ-tın arasındaki yakın ve kesin ilgiden dolayı birliği gözetip ayrılığa düşme-mek gereğini ve bunun yolunu gösteren hadîsler de vardır. Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: “Helâl de bellidir, haram da bellidir. Bu ikisinin arasın-dakiler şüpheli şeylerdir. İnsanlardan çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur. Kim şüpheli şeylere girerse harama düşmüş olur. Bu kimse, tıpkı koru etrafında davar otlatan çoban gibidir; sürüsünü o koruya düşürüp otlatmak tehlikesiyle karşı karşıya bulur. Biliniz ki her sultanın bir korusu olur. Allah’ın korusu da haram ettiği şeylerdir. Dikkat edin! Vücudun içinde bir et parçası vardır ki, o iyi olursa bütün vücut iyi olur. Bozuk olursa bütün vücut bozuk olur. İşte o kalptir.”³⁹

Kalple diğer azalar arasındaki sıkı ilişkiyi vurgulayan bir diğer delil de şu hadîstir: “Rasûlullah (s.a.) namaza başlamadan önce cemaate döndü ve üç kere şöyle buyurdu: Saflarınızı düzeltiniz. Vallahi saflarınızı düzeltmelisiniz. Yoksa Allah kalplerinizin arasını ayırır.”⁴⁰ Aynı konudaki bir hadîse göre “Rasûlullah (s.a.) namaz kıldıracağı zaman ashâbının omuzlarını düzeltir ve şöyle buyururdu: Aynı hizada durun, ileri geri durmayın. Yoksa kalpleriniz arasına ayrılık girer.”⁴¹ Bu iki hadîs zâhiri bir iş olan safların düzeltilmesine riâyet edilmemesinin kalpler arasındaki tefrikaya sebep olduğuna delildir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.), bunun böyle olduğunu yeminle belirtmiştir. Bundan dolayı sahâbe Rasûlullah’ın (s.a.) emrine hemen uymuşlardır. en-Nu’mân b. Beşîr (r.a.), Rasûlullah (s.a.) zamanında namazda bir kişinin omuzunu arkadaşının omuzuna, dizini arkadaşının dizine, topuğunu arkadaşının topuğuna deşdirdiğini rivâyet etmektedir.⁴² Yine bu konudaki bir hadîse göre yolculuk sırasında Rasûlullah (s.a.) ve ashâbı bir yerde konakla-

³⁸ Ebû Dâvud, Sünne 27.

³⁹ Buhârî, İman 39.

⁴⁰ Ebû Dâvud, Salât 93.

⁴¹ Müslim, Salât 122; Ebû Dâvud, Salât 93.

⁴² Ahmed b. Hanbel, Müsned IV, 276, 277; Buhârî, Ezan 71; Ebû Dâvud, Salât 93; Tirmizî, Salât 53; Nesâî, İmame 25 (Ahmed b. Şuayb, Sünen, I-VIII, İstanbul, 1992).

dıklarında ashâb etrafa dağılırdı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) “bu yaptığınız şeytana uymaktır” buyurdu. Bundan sonra ashâb bir yerde konakladıklarında birbirlerine o kadar yakın otururlardı ki onları görsen şöyle derdin: “Onların üzerine bir örtü açacak olşan hepsini örterdi.”⁴³

Bu kabilden başka bir rivâyet de şöyledir: “Rasûlullah (s.a.), mescidde ashâbı arasında otururken üç kişi geldi. İkiisi Rasûlullah’a (s.a.) yöneldi. Üçüncüsü gitti. Rasûlullah’ın (s.a.) huzuruna gelenlerden biri halkada boş bir yer buldu, oraya oturdu. Diğer halkadaki kişilerin arkasına oturdu. Üçüncüsüne gelince o (zaten) gitmişti. Rasûlullah (s.a.) konuşmasını bitirince şöyle buyurdu: Size bu üç kişinin durumunu haber vereceğim. Biri Allah’a sığındı, Allah da onu sığındırdı. Diğer hayâ gösterdi. Allah da kabul etti. Üçüncüsü yüz çevirdi, Allah da ondan yüz çevirdi.”⁴⁴

Görünüşle alâkalı bir konuda da şeriatın kaynaşmayı, birliği teşvikine bakınız. Buradan anlıyoruz ki İslâm, görüntünün düzgün olmasına dahi özen göstermektedir. Sakal, giyecekler, müşriklere benzememek gibi konularda İslâm’a uygun dış görünüşe itina göstermek arzu edilen birşeydir. Bu saydıklarımızın bazılarında akideyi ilgilendiren yönler bulunmakla beraber tebliğde kapsamlılık, genellik esastır. En önemli olandan başlamak, İslâm’a dâvetin gereklerindedir. Sonuçta şeriatın vâcip kıldığı veya teşvik ettiği her şeye teslim olur ve iman ederiz.

Zâhirî durumun, hususi hükümlerin kendisine dayandırıldığı birtakım işâretleri vardır. Usâme b. Zeyd’in kıssası buna bir örnektir. Şöyle ki, Usâme bir çatışmada yakalandıktan sonra şehâdet getiren bir kişiyi öldürmüştü. Medine’ye geldiğinde Rasûlullah (s.a.) durumu öğrendi ve şöyle buyurdu: “Usâme! Lâ ilâhe illallah dedikten sonra onu nasıl öldürdün?” Bir başka rivâyete göre Usâme, Rasûlullah’a (s.a.) şöyle dedi: “Ya Rasûlallah, o kişi kelime-i şehâdeti silah korkusuyla söyledi.” Rasûlullah (s.a.), “Kalbinin de bunu deyip demediğini öğrenmek için kalbini yarsaydın ya!” buyurdu.⁴⁵

Hz. Ömer şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.) zamanında insanlar, vahyin açıkladığı bilgilere göre muâhaze olunurlardı. Vahiy kesilmiştir. Şimdi

⁴³ Ahmed b. Hanbel IV, 193; Ebû Dâvud, Cihad 88.

⁴⁴ Buhârî, İlim 8; Müslim, Selâm 26.

⁴⁵ Müslim, İman 158.

insanların görünüşteki amellerini esas alıyoruz. Kim iyi birşey ortaya koyarsa ona güveniyoruz ve onu yakın biliriz. Gizliliklerini araştırmayız. Onları Allah hesap eder. Kim kötü birşey yaparsa onu kendi haline bırakmayız. Bu kişi içinin temiz olduğunu söylese bile.”⁴⁶ İmam Nevevi, *Riyâzu's-Sâlihîn*'de “insanlar hakkındaki hükmün zâhire göre verileceği ve gizli durumların Allah'a ait olduğu” başlığı ile bu konuyu tam mânâsıyla kurallaştırmıştır.

İslâm Âlimlerinin Kitap'a ve Sünnet'e Bağlanmayı Teşvik Eden Sözleri

Büyük imamlarımızdan, Kitap ve Sünnet'e sarılmayı teşvik eden güçlü deliller gelmiştir. Onların hepsinin sözleri ve yaşayışları, İmam Şâfiî'nin ifadesinde kendisini gösterir: “Kendisine Rasûlullah'tan (s.a.) bir sünnet intikâl eden kişiye, sünneti bırakıp başka kim olursa olsun onun sözüne uymasının helâl olmadığına müslümanlar görüş birliği (icmâ) içindedirler.”

Dört mezhep imamının Kitap ve Sünnet'e sarılmaya dair sözlerini; *Katfu's-semer ve İkâzu Himemi Uli'l-ebâr* müellifi allâme, muhaddis el-Fullânî, bir manzûmede toplamıştır:

İmam Ebû Hanîfe “Kitap ve Sünnet'e arzetmeden bir müslümanın benim görüşlerimi alması câiz değildir” demiştir. Dâru'l-hicre'nin (Medine) imamı olan İmam Mâlik, Hücre-i saadet'i işaret etmiş ve “ondan gelen her söze kabul, Rasûl'ün dışındaki her söze red” demiştir. Şâfiî ise şöyle demiştir: “Benim sözlerim rivâyet ettiğiniz hadîslere muhalifse atın gitsin.” Ahmed b. Hanbel “Benim dediğim (herşeyi) yazmayın, aslını araştırın” demiştir. Dört imamın sözlerini dinle ve onlarla amel et. Onlarda taassub sahibinin dinlemesi gereken faydalar vardır. İnsafî olanlar, Nebi (s.a.) ile yetinirler.

Bu büyük imamlar hakkında hayır düşünmek gerekir. Onların aleyhinde bir söz duysak bile bilinen mazeretler sebebiyle zannımızı güzelleştirmemiz gerekir. Şeyhülislâm İbn Teymiyye bu konuda *Ref'u'l-melâm ani'l-eimmeti'l-a'lâm* adlı kıymetli bir risâle yazmıştır. Biz, bir müslümanın huccet olmadan delilden yüz çevireceğini tasavvur edemeyiz. Böyle yaparsa kendini fitneye düşürmüş ve güvenilirliğini kaybetmiş olur. Hâfız İbn Abdilber ise konuyla ilgili olarak şöyle demiştir: “Delile uymayı teşvik eden sözleri ve eserleri bir yana, ömürleri dine hizmet ve nusret ile geçmiş insan-

⁴⁶ Buhârî, Şehâdat 5.

ların, delillerden yüz çevirdiklerini nasıl düşünebiliriz.”

Bazı Meselelerde İmamların İhtilâfı

Bu arada bazı meselelerde imamlar arasında vâki olan ihtilâflara işâret etmek uygun olur. İhtilâf iki kısma ayrılır: 1- İhtilâf-ı tenevvu' 2- İhtilâf-ı tezad. Şeyhülislâm İbn Teymiyye *İktidâu's-sırâti'l-müstakîm* adlı eserinde bu konuyu incelemiş ve açıklamıştır.*

1- İhtilâf-ı tenevvu dört çeşittir:

a- İki söz veya fiilden her birinin doğru olması hâlidir. Sahâbenin kıraatte ihtilâf etmesi gibi ki hatta Rasûlullah (s.a.) bu ihtilâfı yasaklamamıştır. Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) şöyle demiştir: “Birisini, bir âyeti Rasûlullah'tan (s.a.) işittiğimin hilâfına okurken duydum. Onu kolundan tutup Rasûlullah'a (s.a.) getirdim ve olanı biteni anlattım. Rasûlullah'ın (s.a.) yüzünde bir hoşnutsuzluk belirdi ve şöyle buyurdu: İkinizin okuyuşu da doğru. İhtilâf etmeyiniz. Sizden öncekiler ihtilâf ettiler ve helâk oldular.”⁴⁷

b- İhtilâf-ı tenevvu'un ikinci çeşidinde herbir söz, diğerinin anlamında değildir. Ancak ibâreler farklıdır. İnsanların çoğunun; târifler, delâlet sigaları, mefhumların isimlendirilmesi ve ahkâmın kısımları gibi konularda ihtilâf etmesi bu çeşittendir. Fakat cehâlet veya haksızlık; aslında birinin diğerinden farkı olmayan sözün birini övmeye, diğerini kötümeye sevkeder.

c- İhtilâf-ı tenevvu'un üçüncü çeşidinde iki farklı mânâ vardır fakat birbirini nefyetmezler. Herbirinin mânâsı, diğerinden farklı olsa da ikisi de doğrudur. Bu tür ihtilâfta hakikaten çok tartışma olmaktadır.

d- Bu nevi'de iki meşru yol vardır. Bir kişi veya grup bir yola diğer kişi veya grup da ikinci yola girer ve ikisi de dinde kabul görmüştür. Fakat sonra cehâlet veya haksızlık; ikisinden birini kötümeye veya diğerini; güzeli aramak, ilim ve iyi niyet olmaksızın üstün görmeye sevkeder.

Anlatılan çeşitleriyle ihtilâf-ı tenevvu'un hükmü şudur: İhtilâf edenlerden her biri tereddütsüz isâbet etmiştir. Tenkid edilecek olan, diğerine düşmanlık eden kimsedir. Kur'ân-ı Kerîm düşmanlık olmadığı takdirde bu tür yerlerde,

* İhtilâf konusunda verilen örnekler, risalenin hacmine nispetle biraz fazla olduğu için tarafımızdan kısaltılmıştır.

⁴⁷ Buhârî, Husûmat 1.

iki gruptan her birinin övüldüğüne delâlet eder. “Hurma ağaçlarından, herhangi birini kesmeniz veya olduğu gibi bırakmanız hep Allah’ın izniyledir ve O’nun yoldan çıkanları rezil etmesi içindir.”⁴⁸ Sahâbe, Benî Nadîr bahçesindeki ağaçların kesilmesinde ihtilâf etmişlerdir. Bir grup hurmaları kesmiş, diğerleri bırakmışlardı. Şu âyet-i kerîme de bu konuyla ilgilidir: “Dâvûd ve Süleyman bir zaman, bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı. Bir grup insanın koyun sürüsü, geceleyin başıboş bir vaziyette bu ekinin içine dağılıp ziyân vermişti. Biz onların hükmünü görüp bilmekte idik. Böylece bunu (bu fetvâyı) Süleyman’a biz anlatmıştık.”⁴⁹

Benî Kurayza Savaşı’nda Nebî’nin (s.a.) ikrârı da bu tür ihtilâfa misâldir. Söyle ki Hz. Peygamber (s.a.), “Benî Kurayza mevkiine varmadan ikinci namazını kılmamalarını” sahâbeye bir münâdi vâsıtasıyla ilettiler. Sahâbeden bir kısmı ikinci namazını vaktinde kılmış, bir kısmı da Benî Kurayza mevkiine gelinceye kadar geciktirmişlerdi.⁵⁰ Buna benzer birçok misâl vardır.

2- İhtilâfın ikinci nev’i ihtilâf-ı tezaddır: Bu ihtilâf nev’inde birbirine zıt iki görüş vardır. Bir âlime göre vâcib olan şeyin diğer âlime göre müstehâb olması veya bir âlime göre haram olan şeyin diğerine göre mübah olması gibi. Bu, önemli bir konudur. Çünkü birbirini nefyeden iki görüş söz konusudur. Ancak bu görüş sahiplerinin çoğunu, kendinde veya karşı görüşteki kişide haklı olduğuna dair delil bulunmasına rağmen bâtil söz söylerken buluyoruz. Ve tabîî bu kişi böyle davranmakla hakkın bir kısmını veya tamamını iptal etmiş olmaktadır.

Bu ihtilâf nev’i, müctehîde bir veya iki ecir kazandırır. Müctehîd hükmünde isâbet ederse iki ecir, yanılırsa bir ecir kazanır. Yeter ki kişi Allah’ın ipine sıkı sıkı sarılsın ve hakka ulaşmak için çalışsın. Bundan sonra ihtilâf olursa, bu konuda söylenmiş şu söz çok güzeldir: “İttifâk ettiğimiz konuda yardımlaşır, ihtilâf ettiğimiz konuda birbirimizi anlayışla karşılarız.” Çünkü icthâd edilen konularda ihtilâf olur. Asıl kötü olan; kişinin bir nassa ulaştığı veya o kişiye bir nas ulaştırıldığı halde onun, Allah’ın ipi olan Kitab ve Sünnet’e sarılmayı terketmesidir.

⁴⁸ el-Hasr (59), 5.

⁴⁹ el-Enbiyâ (21), 78-79.

⁵⁰ Buhârî, Havf 5; Megâzi 30; Müslim, Cihad 69.

Dinin yasaklamasına rağmen fırkalaşma ve ihtilâf, bu ümmette görülen bir durumdur. Daha önce geçtiği üzere Allah Teâlâ'nın selâmetini istediği kişilerin, ihtilâf ve fırkalaşmadan kurtulduklarına dâir şöyle bir âyet bulunmaktadır: "Allah'ın rahmet ettikleri dışında onlar ihtilâfa devam edeceklerdir."⁵¹ Allah Teâlâ, ehl-i rahmeti azabtan istisna etmiştir.

"Rasûlullah (s.a.), Benî Muaviye mescidinde kıldığı iki rek'ât namazdan sonra her zamankinden daha uzun dua etmiş ve "Rabbim'den üç şey istedim, ikisini verdi, birini vermedi. Rabbimden ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesini istedim, kabul etti. Rabbim'den ümmetimi (toplu halde) suda boğulmak suretiyle helâk etmemesini istedim, kabul etti ve Rabbimden ümmetimin çekişmemesini istedim, kabul etmedi" buyurdu."⁵²

Bir başka hadîste ise Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Bu ümmet içinde öyle bir topluluk çıkacak ki kendi namazlarını begenecekler, sizin namazlarınızı ise beğenmeyecekler. Kur'ân okuyacaklar ama Kur'ân onların boğazlarından aşağıya geçip (kalplerine) inmeyecek. Okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkacaklar. Yaşayan kimse, birçok ihtilâf görecektir."⁵³

Konuyla ilgili hadîslerden biri şudur: "Yahûdiler yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya, hristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrılmışlardır. Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Firkaların yetmiş iki tanesi cehennemde bir tanesi cennette olacaktır. O da cemaattir."⁵⁴ Bizim için en gerekli olan şey fırkalaşmaktan kurtulmak, ondan çıkış yolu bulmaktır. Böylece "Allah'ın rahmet ettikleri dışında onlar ihtilâfa devam edeceklerdir" âyetindeki Allah'ın istisna ettiği kulları arasına girelim ve cennet ehli olan fırka-i nâciye'den olalım. Çünkü din, bizi başıboş bırakmamıştır. Aksine fitneden kurtulma yolunu göstermiştir. Hz. Peygamber' (s.a.), ihtilâfın çokluğunu belirttikten sonra "Size gerekli olan benim sünnetim ve hidâyete erdirilmiş olan râşid halifelerin sünnetidir. Ona sarılın, hatta dört elle sarılın. Her uydurulmuş işten kaçın. Çünkü her uydurulmuş şey bid'attır. Ve her bid'at de sapıklıktır."⁵⁵

⁵¹ Hûd (11), 118-119.

⁵² Müslim, Fiten 20.

⁵³ Buhârî, İstîâbetu'l-mürteddîn 6,7; Müslim, Zekât 147,148.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned IV 102; Ebû Dâvûd, Sünne 1.

⁵⁵ Tirmizî, İman 16; Ebû Dâvûd, Sünne 5.

Anlaşıldığına göre firkalaşma fitnesinden kurtuluş, Rasûlullah'ın (s.s.) sünnetine ve râşid halffelerin sünnetine sarılmak, bid'at ve dinde uydurmalardan uzaklaşmakla olur. Bu, Hz. Peygamber'in (s.a.) tavsiyesidir. O (s.a.), ilk asrın fazileti hakkında şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin en hayırlı nesli, benim neslimdir. Sonra onu tâkip eden, sonra da onu tâkip eden nesildir."⁵⁶ Rasûlullah'ın (s.a.) şehâdeti, sahâbenin ve selefın üzerinde bulunduğu hâli güçlendirmektedir. Nitekim ümmetin yetmiş üç fırkaya ayrılacağı hadîsinin bir başka rivâyetinde Hz. Peygamber (s.a.), fırka-i nâciye'yi açıklarken "Benim ve ashâbımın gittiği yoldan gidenler" buyurmuştur.⁵⁷ Sahâbenin imanı konusunda âyetler de bulunmaktadır: "İman edip de Allah yolunda hicret ve cihâd edenler, (muhâcirleri) barındıran ve yardım edenler var ya işte gerçek mü'minler onlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır."⁵⁸ Allah Teâlâ, sahâbeden râzı olduğunu da belirtmiştir. "Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o mü'minlerden râzı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."⁵⁹

Selef-i Sâlihîn'in Anladığı Mânâda Kitab'a ve Sünnet'e Bağlanmak

Yukarıda zikredilen naslardan hareketle hata etmek ve mü'minlerden başka bir yola sapmak korkusuyla bizim, selef-i sâlihinin anladığı mânâda Kitab'a ve Sünnet'e sarılmamız gerekir. Allah Teâlâ bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra kim, Peygamber'e karşı çıkar ve mü'minlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yönde bırakırız ve cehenneme sokarız; o ne kötü bir yerdir."⁶⁰ Şâtîbî de, "Şer'i delilleri tetkik eden herkesin, öncekilerin o delilden ne anladıklarına nasıl amel ettiklerine bakması vâciptir. Bu, doğruya daha uygundur. İlim ve amel konusunda daha kuvvetlidir" der.

⁵⁶ Buhârî, Fedâilu-ashâbi'n-Nebi 1.

⁵⁷ Tirmizî, İman 18; Hâkim, Müstedrek I, 129. Konuşmacı bu hadîsin ardından şöyle bir açıklama yapmıştır: "Bu rivâyet manen doğru olmakla beraber, benim araştırmalarıma göre zayıf bir râvi olan Abdurrahman b. Ziyâd b. En'âm'ın teferrüdü sebebiyle sahîh değildir. Hadîs mânâ bakımından doğrudur. Çünkü Allah Teâlâ onların gerçek mü'min olduğunu bildirmiştir."

⁵⁸ el-Enfâl (8), 74.

⁵⁹ el-Fetih (48), 18.

⁶⁰ en-Nisâ (4), 115.

İslâmî fırkaların hepsi Kitab'a ve Sünnet'e dönmeye çağırılmaktadırlar. Fakat onlar; değişik inançlar, zıt anlayışlar, farklı fikirler içindedirler. Bunun için selefe ittibâ etmenin gerekliliği şartını belirtmeliyiz, bu sınırı koymalıyız. Çünkü sahâbe ve o devirde-yaşayanlar saf kaynağa daha yakındırlar. Onlar felsefeye ve bozulmuş fikirlere ulaşmamışlardı. İbni Hacer bu konuda şöyle demiştir: "Faziletli ilk üç nesilden sonra gelenler, işlerin çoğunda tâbiîn ve etbâu't-tâbiîn imamlarının hoş görmediği bir gevşeklik içine girmişlerdir. Onlar, bununla da yetinmeyip dinî meselelerle Yunan felsefesini birbirine karıştırmışlardır. Sonra bununla da yetinmeyip felsefe konusunda tertiplediklerinin en şerefli ilim olduğunu ve tahsile de en lâıyk olduğunu iddia etmişlerdir. Kim onların kullandığı ıstılahları kullanmazsa onun ammî câhil olduğunu söylemişlerdir. Halbuki saîd, selefin üzerinde olduğu yola sarılan, halefin uydurduğundan kaçınandır. Halefin uydurduğundan uzak kalması mümkün olmayan kişi, ihtiyacı kadar bulaşsın." Evet, gerçekten saîd olan kişi, selefin gidişâtına sarılan, halefin uydurduklarından kaçınandır. Bu ilkedен hareketle ehl-i sünnet ve'l-cemaat insanların en mutlusu olur.

İbn Kesîr: "Diğer dinlerden olanlar, re'yelerinde ve dînî meselelerde ihtilâf etmişlerdir. Her grup, delili olduğunu belirtmiştir. Bu ümmet de onlar gibi aralarında ihtilâf etmiştir. Biri dışında bunların hepsi sapıklık içindedirler. Onlar ehl-i sünnet ve'l-cemaattir. Kitab'a ve Rasûl'ün sünnetine sarılan kimseler, sahâbe ve tabiînin üzerinde olduğu yola, eski-yeni Müslüman âlimlerin yoluna uyanlardır."

Şeyhülislâm İbn Teymiye, *el-Akidetu'l-Vâsitiyye* adlı eserinin sonunda şunları söylemiştir: "Hz. Peygamber'in (s.a.) ümmetinin yetmiş üç fırkaya ayrılacağı, biri dışında hepsinin cehennemlik olduğunu ve fırka-i nâciyenin kendisinin ve ashâbının yaşadığı gibi yaşayanlar olduğunu buyurduğu dikkate alınarak sırf, hâlis İslâm'a sarılanlar ehl-i sünnet ve'l-cemaat oldular. Onların içinde siddîkler, şehidler, sâlihler vardır. Onlar; hidâyet işâreti, karanlıktaki lambadırlar. Onların faziletleri, menâkıbleri nakledilegelmiştir."

Şâtıbbî; yetmiş üç fırkadan cennete girecek tek grubun cemaat ehli olduğu hadîsi çerçevesinde, hadîslerde kastedilen grubun, ehl-i sünnet olduğunu söylemiştir.

Rasûlullah'ın (s.a.) bir çizgi çizip onun çevresine de birkaç çizgi çizdiği hadîste de O (s.a.), cemaatin yolunu açıklamıştır, Çünkü onda sapma ve

eğrilik yoktur.

Açıklanan anlayışlarla Kitap ve Sünnet'ten uzaklaşmak sebebiyle bugüne kadar birçok bid'at, sayısız grup, çeşitli fırkalar ortaya çıkmıştır. Halbuki din, devamlı olarak dinde uydurma yapmaktan sakındırılmıştır. Çünkü dinde uydurma, risâletin mükemmelliğinde noksanlık olduğu mânâsına gelir. Bilakis Allah Teâlâ "Bugün size dininizi tamamladım, nimetimi ikmâl ettim ve size din olarak İslâm'ı seçtim"⁶¹ buyurmuştur. Bu âyet hakkında bir yahudi Hz. Ömer'e "Sizin Kitab'ımızda bir âyet var ki bize nâzil olsaydı, o günü bayram ilân ederdik" demiş. Hz. Ömer de günün önemini bildiklerini şu sözlerle ifade etmiştir: "Biz, o âyetin nâzil olduğu günü de yeri de biliyoruz. Bu âyet, cumaya rastlayan bir arefe günü, vakfe esnâsında Rasûlullah (s.a.) ayakta iken nâzil olmuştur."⁶²

İmam Mâlik bu konuda şunları söylemiştir: "Yaptığını güzel görerek İslâm dininde bir bid'at uyduran kimse, Muhammed'in (s.a.) risâlet görevine ihânet ettiği iddiasında bulunmuş olur. 'Bugün size dininizi tamamladım...' âyeti buna delildir. O gün dinden olmayan bugün de dinden değildir. Ümmetin sonu, başının salâh bulduğu ile salâh bulur."

Rasulullah'ın (s.a.) bid'atten sakındırmasıyla ilgili hadîslerden bazıları ise şunlardır:

"Her uydurulmuş işten sakının. Çünkü her uydurulmuş şey bid'attır. Her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık da cehennemdedir."⁶³

"Kim dinimizde olmayan birşey uydurursa reddolunur."⁶⁴

"Allah bid'atçının tevbesini kabul etmez."⁶⁵

"Üç kişi, Rasûlullah'ın (s.a.) hanımlarına gelip O'nun ibâdetlerini sordular. Hanımları ibâdetlerini anlatınca, Hz. Peygamber'in yaptığı ibâdetleri az buldular." Ve Nebi (s.a.) nerede, biz neredeyiz? O'nun (s.a.) yaptığı ve

⁶¹ el-Mâide (5), 3.

⁶² Bk. Buhârî, İman 33; Meğazi 77; Tefsîr 5/2.

⁶³ Dârimî, Mukaddime 23; Buhârî, İ'tisâm 2; Müslim, Cum'a 43; İbn Mâce, Mukaddime 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned III, 31, 319, 371.

⁶⁴ Buhârî, Sulh 5.

⁶⁵ Heysemî, Mecmeu'z-zevâid X, 189 (Ali b. Ebî Bekr, Mecmeu'z-zevâid, I-X, Kahire, 1407).

yapacağı günahlar affolmuştur. Bundan sonra üç kişiden biri: “Ben her gece, gece namazı kılacağım.” İkincisi: “Ben hergün oruç tutacağım.” Üçüncüsü: “Asla cinsî münâsebette bulunmayacağım” dedi. Daha sonra durumu öğrenen Rasûlullah (s.a.) onlara - şöyle buyurdu: “Siz şöyle şöyle söylüyormuşsunuz. Vallahi, içinizde Allah’tan en çok korkan ve O’na en fazla saygı gösteren benim. Ama ben oruç tutuyorum, bunun yanında oruç tutmadığım günler de var. Geceleri namaz da kılıyorum, uyuyorum da ve hanımlarımla da beraber oluyorum. Kim benim sünnetimden uzaklaşırsa benden değildir.”⁶⁶ Oruç, namaz, zâhidâne bir hayat yaşamak gibi meşru ibâdetlerde Peygamber (s.a.), kendi işlediğinin dışında bir uygulama yaptılar diye ümmetini bu derece sakındırırsa, dinde olmayan bir şeyi uydurmak nasıl olur?

Konuyla ilgili sahâbenin tutumunu yansıtan bir olay da şöyle cereyân etmiştir: Kûfe’de iken Ebû Mûsa el-Eş’arî, Abdullah b. Mes’ûd’a şu olayı haber verdi: “Mescidde biraz önce yadırgadığım birşey gördüm. Gerçi, elhamdülillah onda hayırdan başka birşey yok ama bu durumu beğenmedim. Bu neyin nesi? diye düşündüm.” Ebû Mûsa anlatmaya devam etti: Mescidde halkalar halinde oturmuş namazı bekleyen insanlar gördüm. Her halkada (idareci) bir adam ve önlerinde çakıl taşları. Bu adamlar yüz kere tekbir (Allahu ekber) çekin diyor, halkadakiler yüz kere tekbir getiriyorlardı. Yüz kere tehlil (Lâ ilâhe ilallah) çekin diyor, yüz kere tehlil getiriyorlardı. Yüz kere tesbih (Subhanallah) çekin diyor, yüz kere tesbih çekiyorlardı.” Abdullah b. Mes’ûd, Ebû Mûsa’ya: “Onlara ne dedin?” diye sordu. Ebû Mûsa “Onlara birşey söylemedim. Senin görüşünü ve emrini bekledim” dedi. Abdullah b. Mes’ûd, “Onlara günahlarınızı sayın demeli değil miydin? Ve günahlarını saymanın hasenâtlarından birşey eksiltmeyeceğini tekeffül etseydin” diyerek müdahale etmenin gerekli olduğuna işaret etti. Daha sonra iki sahâbî mescide gittiler. Abdullah b. Mes’ûd, halkalardan birinin başında durdu, onlara “Bu gördüğüm nedir?” diye sordu. Onlar da yaptıklarını anlattılar. İbn Mes’ûd şöyle dedi: “Artık kötülüklerinizi sayıp hesap edin. İyiliklerinizden bir şeyin zayi edilmeyeceğine ben kefilim. Yazıklar olsun ey ümmet-i Muhammed! Ne çabuk helâk oldunuz. İşte bu kimseler, Nebi’nizin

⁶⁶ Buhârî, Nikah 1.

(s.a.) ashâbıdır, aranızda çok sayıda bulunmaktalar. Peygamber'in (s.a.) elbisesi daha eskimedi. (Evindeki) kaplar daha kırılmadı. Yemin olsun ki siz ya Muhammed'in dininden hidâyet konusunda daha ileridesiniz. Ya da dalâlet kapısını açanlardansınız." Mescidde tesbih çekenler Abdullah b. Mes'ûd'a: "Biz hayırdan başka birşey istemedik." dediler. Abdullah b. Mes'ûd: Nice hayır isteyenler isâbet edememişlerdir. Peygamber (s.a.) bize şunu anlatmıştı: "Bazı insanlar Kur'ân okurlar ama Kur'ân boğazlarından aşağı (kalplerine) inmez. Yemin olsun bilmiyorum, belki siz Peygamber'in (s.a.) bahsettiği o kişilerdensiniz." Abdullah b. Mes'ûd sonra o gruptaki insanların yanından ayrıldı. Hadîsin râvilerinden Amr b. Seleme o halkadaki kimseleri, Nehrevan Savaşı'nda hâricîlerle birlikte bize karşı vuruşurken gördüm" demiştir.⁶⁷

Bir kişi İmam Mâlik'e geldi "Nereden ihrama gireyim" diye sordu. İmam Mâlik, Rasûlullah'ın (s.a.) ihrama girdiği yerden, Zu'l-huleyfe'den" dedi. Soru soran kişi "Hücre"nin (Rasûlullah'ın kabrinin) yanından girmeyeyim mi" dedi. İmam Mâlik: "Hayır, fitneye düşeceğinden korkarım" dedi. Soru soran kişi: "Fitne bunun neresinde, ben daha uzak mesâfeden ihrama girmekten söz ediyorum" dedi. Bunun üzerine İmam Mâlik şu âyet-i kerîme'yi⁶⁸ okudu: "O'nun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belânın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar."⁶⁹

Kitab ve Sünnet'e Uymayı Terketmenin Belirgin İzleri

Kitab ve Sünnet'e sarılmayı terketmenin en belirgin izleri; Allah'a iman, Allah'ın isimleri, sıfatları konusundaki bid'atlarda görülür. Bu konularda te'vil, tahrif, ta'til, temsil ve teşbih ortaya çıkmıştır. Halbuki ilk üç nesil; Allah Teâlâ'nın kendi kendisini, Rasûlü'nün de Allah Teâlâ'yı tanımladığına; teşbihsiz, tahrifsiz, ta'tilsiz, kâmil bir iman ve mutlak bir teslimiyetle teslim olmaktan başka birşey bilmiyorlardı. Allah Teâlâ'nın gösterdiği şekilde inanıyorlardı. "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, işitendir, bilendir."⁷⁰ Bu, müşâbehet ve mumâseleti ortadan kaldıran, Allah'ı olduğu gibi

⁶⁷ Dârimî, Mukaddime 23.

⁶⁸ en-Nûr (24), 63.

⁶⁹ Beğavî, Şerhu's-sünne I, 216 (el-Hüseyn b. Mes'ûd, Şerhu's-sünne, I-XVI, Dımaşk, 1390-1400).

⁷⁰ eş-Şûra (42), 11.

tanımlayan bir ifadedir.

Kur'ân'ın ve Sünnet'in belirlediği şekilde hareket etmek önemli bir kaidedir. Kim bu yola devam ederse Allah'ın izniyle kurtulmuş olur. Şeyhülislâm İbn Teymiye bu konuda şunları söylemiştir: "Allah'ın isimleri, sıfatları ve fiileri konusunda sahâbe bir meselede bile münâkaşa etmemişlerdir. Kitap ve Sünnet'in belirttiği bir tek kelimeyi dahi başından sonuna kadar kabullenmişlerdir. Te'vil ile başka yollara gitmemişlerdir, esasları yerinden değiştirmemişlerdir. Allah'ın isim, sıfat ve fiillerinin iptâline giden birşey ortaya atmamışlardır. Olur olmaz şeyler üretmemişler, teşbihte bulunmamışlardır. Asıllarla ilgili hiçbir şeyi terketmemişlerdir. Sahâbeden hiç kimse 'bunların hakiki mânâsını değiştirmek ve mecâza hamletmek gerekir' dememiştir. Aksine tasdik ve teslimiyet göstermişlerdir. İman ve ta'zim ile kabullenmişlerdir. Bu durumlarını da tek bir tavır halinde uygulamışlar, tek bir tarz üzere icrâ etmişlerdir. Arzularına göre hareket edenler ve bid'atçıların davrandıkları gibi davranmamışlardır ki bu kimseler Allah'ın isim, sıfat ve fiillerini parçalara ayırmışlar, bir kısmını kabul etmişler, bir kısmını açık bir delil olmaksızın reddetmişlerdir. Halbuki kabul ettikleri yanında inkâr ettikleri de kendilerine lâzımdı." İbn Teymiye şunları da ilâve etmiştir: "Sahâbeden nakledilen tefsirleri ve hadîsleri inceledim. İrili ufaklı yüzden fazla tefsir kitabını da Allah Teâlâ'nın müsaade ettiği ölçüde incelemeye vâkıf oldum ve şu ana kadar sahâbeden hiçbirinin, Allah'ın sıfatlarına dair âyetleri ve hadîsleri kendilerinden anlaşılmanın zıddına te'vil ettiklerini görmedim." İşte bunun için selefın yaklaşımı en emin, en bilgili, en sağlam yoldur. İbn Hacer'in sözünü bir kez daha tekrarlayalım: "Saâd, selefın yoluna sarılan ve halefın uydurduklarından kaçınandır."

Kitap ve Sünnet'e sarılmaktan uzaklaşma sebebiyle saflar dağıldı; mezheb, hizip, cemaat için dostluk ve mezheb, hizip, cemaat için düşmanlık başlayınca ayrılık derinleşti. Mezhebî taassup hâkim oldu. Neredeyse farklı şeriatler haline geldi.

Allâme Emîr es-San'ânî bu meseleyi ne güzel ifade etmiştir:

Ey insanlar, dinimizi niye dörde böldünüz?

Bana göre onların fazileti konusunda şüphe yok.

Onlar şarkın ve garbın din âlimleri,

Fazilet, hak ve zühd kaynaklarının nurudur.

Ancak sözü delil olmayan insanlar gibi de değildirler.

Yarın taklit edilmeyecek kişilerden de değildirler.

Onlar, sözlerinin delil olduğunu iddia etmediler.

Hidâyete eren herkes onlarla hidâyete ermişlerdir.

Aksiñe onlar, naslara muhâlefet edenleri,

Kadh (tenkit) ve red ile karşınız diye açıklamışlardır.

İhtilâfın Rahmet Oluşu Meselesi

Mukallidlerin, uydurma olan “Ümmetimin ihtilâfı rahmettir” sözüyle delil getirmeleri şaşılacak bir durumdur. İhtilâf rahmet olursa birleşme ve ittifâk nasıl olacak? Ve Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah’ın rahmet ettikleri dışında ihtilâfa devam edeceklerdir.”

Onlar böyle delil getirmelerine rağmen gruplara ayrılmakta en önde gelenlerdir. Bazı yerlerde her imamın bir mihrabı oluşu buna delildir. O mezhepten olanlarca orada namaz kılınır. Bazı kemikleşmiş gruplarda başka mezheplerden olanlarla evlenmek bile yasaklanmıştır. Bunlar, ihtilâfın rahmet değil azap oluşunun işaretleridir. Şu âyet-i kerîme nerede, onlar nerededirler: “Ve hepinizin dini bir tek dindir. Ben de sizin Rabbinizim, öyleyse bana karşı gelmekten sakının. Ama peygamberleri izlediklerini iddia eden ümmetler, fırkalara ayrılıp bölük bölük oldular. Her grup kendilerine ait görüşten ötürü memnun ve mutludur.”⁷¹

İbnu’l-Kayyim el-Cevzî, âyetle ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır: “Âyetteki ‘zubur’ kitaplar demektir. Her grupta şöyle bir durum görülür. Her fırka kitaplar tasnif edecek, onu esas alıp onunla amel edecek, diğer kitaplar yerine kendi kitaplarına çağıracaklar. Peygamber Efendimiz (s.a.) bu durumu şöyle ifade etmiştir: ‘Yaşayan kimseler, birçok ihtilâf göreceklerdir.’ O, bu ifade ile ihtilâf edenleri yermekte, diğer insanları onların yoluna uymaktan sakındırmaktadır. İhtilâfın çoğalması ve zararlı bir hal alması taklit ve taklitçiler sebebiyledir. Onlar gruplara ayrıldılar, kendilerini taklit edenleri de gruplara ayırdılar. Her fırka kendi teb’asına yardım ediyor ve fırkasına davet ediyor. Kendilerine muhâlefet edenleri kötülüyor. Onların görüşleriyle amel

⁷¹ el-Mü’minûn (23), 52,53.

etmiyor. Sanki muhâlifler başka bir dinden imiş gibi. Onları reddetmekte gayret gösterdiler, hırslandılar. Hatta onlardan bahsederken “kitapları”, “kitaplarımız”; “âlimleri”, “âlimlerimiz”; “mezhepleri”, “mezheplerimiz” dediler. Halbuki Peygamber bir, Kur’ân bir, Allah bir. Herkese gereken, aralarındaki tek söze boyun eğmeleridir. Rasûl’den başkasına itaat etmemeleridir. Hz. Peygamber’den (s.a.) başka, sözleri nas olarak kabul edilen kimseye yer vermemeleridir. Allah’tan başka kimseyi Rab olarak kabul etmemeleridir. Kişilerin görüşleri bu noktada birleşse, Allah’a ve Rasûlü’ne çağıranlara boyun eğseler ve Rasûl’ün (s.a.) sünnetini, sahâbenin sözlerini hakem tâyin etseler ihtilâf yeryüzünden tamamen kalkmasa da azalır. Bunun için ehl-i sünnet, ihtilâfı en az olanlar olarak görülür. Yeryüzünde onlar kadar ittifâkı çok, ihtilâfı az olan başka bir grup yoktur. Çünkü onlar bu asıl üzerine görüşlerini bina etmişlerdir. Bilinmelidir ki her ne zaman fırkalar, hadîsten uzaklaşırlarsa aralarındaki ihtilâf şiddetlenir ve çoğalır. Kim hakkı reddederse işleri bozulur, doğrular ona anlaşılmaz gelir, nereye gideceğini bilemez. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Onlar hak kendilerine gelince yalanladılar. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler.’⁷² Biz, Allah Teâlâ’nın hakkı bilmeyi, bütün kullarına ince ayrıntılarına kadar farz kıldığını iddia etmiyoruz. Biz, büyük âlimlerin, sahâbe ve tabînin hoş görmediğini hoş görmüyoruz. Faziletli nesillerden sonra ortaya çıkan, Rasûlullah’ın (s.a.) lisanıyla yerilenlerin döneminde İslâm’da ortaya çıkanları yadırgıyoruz. Onlar, seçtikleri kişinin fetvâsını, Şâri’in nasları yerinde kabul ediyorlar, hatta onun önüne geçiriyorlar. Seçtikleri kişinin sözünü Rasûlullah’tan (s.a.) sonra gelen ümmetin bütün âlimlerinin önüne geçiriyorlar. Onu taklit etmekle yetiniyorlar.”

Bazı İlim Adamlarının Mezhebî Taassup Sahibi Olması

Bu verdiğim misâllerle her ne kadar Allah’ın onlara vâcip kıldığı şeyleri öğrenmek zorunda olsalar bile avâmın mezhebî taassubunu kastetmiyorum. Fakat bizim musibetimiz, ilim iddia eden, kendisine âlim nazarıyla bakılan veya âlim olanların mezhebî taassubudur. Bir büyük hoca kitabında şöyle demektedir: “Hak ve insaf, Şâfiî’ye uymayı gerektiriyor. Ama biz İmam Ebû Hanîfe’yi taklit etmek zorundayız.” Mezhep delillerini zikrettikten sonra

⁷² Kâf (50), 5.

kitabının sonunda başka görüşte olanların sözlerini 'hasımların' sözleri olarak nitelendirmiştir.

Karşılaştığımız hoş bir durum da şudur: Ortalığı karıştırıcı bir kişi Abdurrahman el-İfrikî'ye Mescid-i Nebevî'de ders verirken, ders ortasında mezhebinin ne olduğunu sordu. Şeyh Abdurrahman: "Mezhebim, İmam Mâlik'in mezhebidir" dedi ve derse devam etti. Evet, Kitab ve Sünnet'e sarılmaya çağırın kişi, geçmiş imamlara nisbet edilmeye en lâayık olan kişidir. Bununla beraber Şeyh Abdurrahman mezhebim İmam Mâlik'in mezhebidir, demiş, "Ben Mâlikî'yim" dememiştir. Çünkü İmam Mâlik'in yolu delîle tâbî olmaktır. Ben de onun usûlüne uyuyorum, bu yüzden Mâlikî'yim diyebilirdi. Bu, Üstad Abdurrahman'ın İslâm davetindeki derin anlayışdır.

Aziz ve Celil olan Allah'ın lütfu, sonra da Kitab'a ve Sünnet'e çağırınların gayretleriyle asrımızda mezhebî taassup azaldı. Üniversiteler çoğaldı ve oralarda delilleriyle karşılaştırmalı fıkıh okutulur oldu. Geçmişte ayrı mezhepler tedris olunurdu. Fakat mezhebî taassup bid'atı kalkmış görünse de başka bir bid'at ortaya çıktı. O da cemaat ve hizip taassubudur. Revaç bulunmuş cemaatlerin istekleriyle, işler çıkırından çıktı. Onlara intisap etmek, İslâm'ın tanımadığı cemaatleri, hizipleri kabul etmektir. Çünkü müslüman gençlerin bölünmesini arttıran bu kabuller, bid'attır. Meşru olan ise gerçekten imam, hâkim ve müslüman olan kimseye yapılan kabullerdir.

İlim adamlarının bazılarına göre İslâm'a bugün hizbî çerçeveden bakılır olmuştur. Bu noktaya gelmiş olan kişi için cemaatin lehine olan onun lehine; cemaatin aleyhine olan onun aleyhine olur. Başka türlü söz konusu değildir ve böyle bir cemaatin bazı üyeleri, bir kısım ilim ehli ile ilişkiyi kesme kararı çıkarmışlardır. Cemaatin kongresinde diğer müslüman cemaatin lideriyle konuşma, görüşme reddedilmiştir. Oysa Hindû bir kişinin yani Müslüman olmayan birisinin konuşmasına müsaade edilmiştir. Bunun gibi örnekler pek çoktur. Maalesef fertten ferde, cemaatten cemaate değişen çeşitli şekilleri vardır. "Ancak Allah'ın rahmet ettikleri bundan kurtulmuşlardır."⁷³ Çünkü ölçü, şer'î ölçü değil, hizbî ölçü olmuştur. Şer'î ölçü, bizim Allah'a dost olana dost, Allah'a düşman olana düşman olmamızdır. Aslında

⁷³ Hûd (11), 118-119.

grup taassubu yapan kişi toz konmamış bir cemaate veya hak yola intisab ettiğini söyler. Ama Allah'ın vacip kıldığına sarılmayı ihlâl etmiştir. Buna mukabil, yolu hakkında menfi görüşler olan bir cemaate mensup olan kişiyi, İslâm'ın öğrettiklerine sarılmış ve sahîh inanç içinde buluyoruz. Mühim olan İslâm'a ve öğrettiklerine sarılmaktır. Yoksa cemaate çağırarak için atılan süslü sloganlar değildir. Cemaati seveni sevmek, sevmeyenle düşman olmak değildir. Bid'at türünden olan hizbî intisaplar arzu edilmez.

Diğer yandan, bazı konularda ateistler, ehl-i küfür ve sapık bir yol üzerinde olanlarla, İslâmî cemaatler arasında bir ahidleşme oluştu. Tâvizler meydana geldi. Hatta birtakım ittifaklar için bid'atçılar ve yoldan çıkmışlarla tehlikeli ortaklıklar oluştu. Bazı yerlerde İslâm şeriatını tatbik çağıran halk yürüyüşleri yapıldı. Bunlara Allah'tan başkasından yardım isteyen pârâzite sesler de refakat ediyordu. Bunun bir örneği de bir İslâmî cemaat liderinin bir kabre örtü giydirmeye kalkışmasıdır. İnsan bunu görse müslümanın yaşayışının şirke dönmesinden dolayı tüyleri ürperir. Öyle ki o kabir, Allah'ın evi gibi tâzim ediliyor, kabrin etrafındaki suyu içmek için yarış yapılıyor. Sanki zezem suyu imiş gibi. Muhtemelen bu cemaat lideri, bunlara inanmıyor ama birtakım hesaplar yüzünden böyle görünüyor. Biz neredeyiz, Allah Teâlâ'nın şu sözü nerede? "Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için seçtiği dini onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve korku döneminden sonra bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler, hiçbir şeyi bana eş tutmazlar."⁷⁴ Yeryüzünde hüküm sürmek, kök salmak, güvenlik ancak Allah'a gerçek iman ve kulluğu gerçekleştirmek ve şirki terketmekle olur. Bu ön şartlardan sonra küfre, hakla batılı karıştıranlara, haçlılara, bâtinîlere karşı koymak mümkün olur ve Allah'ın âyette geçen vaadi gerçekleşir. Esas olan Kitab'a ve Sünnet'e sarılmaktır. Çünkü "i'tisâm", herhangi bir ipe sarılmak değildir.

Kitab ve Sünnet'e Çağırınların İthamlarla Karşılılaşması

Her köşede, her zaman Kitab'a ve Sünnet'e çağırın kişiler, birbirinden farklı töhmetlerle karşılaşılır. Umulur ki bunlar, kıyamet gününde onların

⁷⁴ en-Nûr (24), 55.

hasenâtını arttırır. Ebû Hâtim er-Râzî, *Usûlü's-sünne ve İtikâdu'd-dîn* adlı risâlesinin sonunda şunları söylemektedir: “Bid’atçı olmanın âlâmeti, hadîs ehliyle kavgadır. Cehmiyye’nin alâmeti; ehl-i sünnete müşebbihe ve nâbite demeleridir. Kaderiye’nin alâmeti, ehl-i sünnete mücbira demeleridir. Zındıkların alâmeti, hadîsçilere haşviyye demeleridir. Bunların hepsinin istediği, hadîsi iptal etmektir.”

Hakka çağıran kimsenin gittikçe artan, doğurgan ithamlardan kurtulması mümkün değildir. Peygamberler de davet yolunda çeşit çeşit eziyetlerle karşılaşmışlardır. Ancak bu töhmetler, onların mevki ve yüceliklerinden birşey eksiltmemiştir.

Kitab ve Sünnet’e çağırانların, safları bölmekle itham edilmelerine gelince, bu durumda ben şunu derim: Safı ve cemaati bölen kim? Tevhid inancına, kulluğun sadece Allah’a yapılacağına çağırانlar mı? Ve Allah’ın korudukları dışında birçok müslüman arasında değişik şekillerde kökleşmiş şirkten onları kurtarmaya çalışanlar mı? Rasûlullah (s.a.) ve O’nun hayırlı olduklarına şahadet ettiği selefın yoluna uymaya çağırانlar mı? Yoksa Allah’tan başkasına bağlanmaya, Allah’a eş başka bir varlığa inanmaya çağırان ve namazlarında bile insanları bölmeye çalışanlar mı safları böldüler? Çeşitli bid’atların sonucu ortaya çıkmış fırkaların bu ve buna benzer görüntüleri vardır. Kitab ve Sünnet’ten yüz çevirip bid’atlere sarılmak, müslümanlara belâ ve müsibetten başka birşey getirmemiştir. Âyette geçen şu soruyu soruyorum: “Hangi grup daha emindir?”⁷⁵ Hak-bâtıl, şirk-tevhid ve sünnet-bid’at arasındaki fark, dinin birçok nasihatler vererek belirlediği bir şeydir.

Son söz olarak şunu belirteyim. Bu önemli mevzuun hakkını verebildiğimi söyleyemem. Ancak beşeriyetin salâhı, Kitab’a ve Sünnet’e sarılmalarına (i’tisâm) bağlıdır. Salâh ve sükûnet, Kitab’a ve Sünnet’e dönmekle mümkün olur. İ’tisâm bir kılavuz ve ışıktır. Ümit ederim ki i’tisâm yolu aydınlatıcı, yol gösterici olur ve hatta Kitab ve Sünnet, teşri’de kaynak, her ihtilafta merci ve hayata uygulanan şey, her toplum için hüküm kaynağı ve kim söylerse söylesin Kitab’a ve Sünnet’e muhalif sözleri öne geçirmemekte hüküm kaynağı olsun. Böylece ümmetin birliğini koruruz. İnanç usullerinde,

⁷⁵ el-En’âm (6), 81.

fıkıh mezheplerinde; mezhebî taassup ve cemaatçilikteki parçalanmaya musamaha etmemiş oluruz ve bu suretle şu âyet-i kerîmenin gereğini yerine getirmiş oluruz: “Onlar, mü’minlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı onurludurlar.”⁷⁶ Aynı zamanda Rasûlullah’ın (s.a.) şu hadîslerine uyalım:

“Haset etmeyin, (fiyat artırmak için) müşteri kızıştırmayın, kin tutmayın, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinizin alışverişini bozmayın. Allah’ın kulları kardeş olunuz. Müslüman, müslümanın kardeşidir. Ona haksızlık etmez, onu yardımsız bırakmaz, küçük görmez. Rasûlullah (s.a.), göğsüne işaret ederek üç kere ‘takva buradadır’ buyurdu. Kişiye, müslüman kardeşini hor görmesi kötülük olarak yeter. Müslümanın herşeyi, kanı, namusu ve malı diğer müslümana haramdır.”⁷⁷

“Mü’minin mü’mine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sınıksız ke-
netleyip tutan binalar gibidir.”⁷⁸

“Mü’minler, birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”⁷⁹

Sözlerimi, Hz. Peygamber’in gece namazı kıldığı zaman ilk olarak söylediği şu sözlerle bitiriyorum: “Cebrâil’in, Mikâil’in, İsrâfil’in Rabbi olan, göklerin ve yerin yaratıcısı, gizli ve açık her şeyi bilen Allahım! İhtilafa düştükleri konularda kulların arasında sen hüküm verirsin. Hak konusundaki ihtilaflarda beni izinle hidâyete erdir. Sen istediğini sırât-ı müstakîme yöneltirsin.”⁸⁰

Dâvamızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdetmektir.

⁷⁶ el-Mâide (5), 54.

⁷⁷ Müslim, Bir 28-34.

⁷⁸ Buhârî, Salât 88; Müslim Bir 65.

⁷⁹ Buhârî, Edeb 27; Müslim 66.

⁸⁰ İbn Mâce, İkâme 180.